

УДК 003.73

Катерина Мисюк,

студентка магістратури,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Mysiuk.Kateryna2020@vnu.edu.ua,

ORCID ID 0000-0002-5806-4125;

Андрій Бояр,

доктор економічних наук, професор,

завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та управління проектами,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

Andrij.Boyar@vnu.edu.ua,

ORCID ID 0000-0002-9379-8140,

DOI 10.29038/2524-2679-2021-02-213-221

ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВСТУПУ ДО СОТ

У статті проаналізовано зовнішньоторговельні відносини України після вступу до СОТ. Продемонстровано динаміку обсягових показників розвитку зовнішньої торгівлі України за 2018–2020 рр. Потрібно зазначити, що 2019 р. характеризувався позитивною динамікою зовнішньоторговельного обігу, темп приросту якого, порівняно з 2018 р., становив 6,06 %, що в абсолютному виразі становить 6 322,22 млн дол. США, за рахунок зростання експорту та імпорту на 5,75 % і 6,35 %. Набуття Україною членства в СОТ стало переломним етапом у розвитку її зовнішньоторговельних відносин. Позитивний наслідок цього – початок переговорів із ЄС щодо створення розширеної Зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. СОТ сьогодні – це 164 країни світу, понад 95 % обсягу світової торгівлі, понад 90 % світового ВВП і понад 85 % населення світу. Близько тридцяти держав мають у СОТ статус спостерігача й перебувають на різних етапах процесу вступу. Набуття членства в СОТ дало змогу нашій державі не лише стати повноцінним гравцем на світовому ринку, а й узяти участь у формуванні якісно нових параметрів світової торгівлі на найближчі роки. Останнім часом сфера діяльності СОТ розширюється та передбачає не тільки регулювання торговельних потоків, а й міжнародне економічне регулювання капіталу й робочої сили. Членство в цій організації стало практично

обов'язковою умовою для будь-яких країн, які прагнуть інтегруватись у світове господарство.

Ключові слова: СОТ, глобалізація, сільське господарство, іноземні інвестиції..

1. ВСТУП

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні зовнішньоекономічна діяльність як економіки загалом, так і окремих галузей, зокрема, розглядається з позиції багатопланових стратегій через здійснення експортно-імпортних операцій з товарами, капіталами й робочою силою, залучення іноземних інвестицій, розвиток конкурентного середовища та заходів щодо захисту вітчизняного товаровиробника, регулювання торговельного балансу держави, стабілізації курсу національної валюти. Після вступу до СОТ Україна взяла на себе зобов'язання щодо приведення у відповідність законодавчої бази регулювання торгівлі в державному секторі економіки, зокрема аграрному.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Вивчення тенденцій розвитку міжнародної торгівлі України та її проблематики стосуються роботи таких вітчизняних дослідників, як А. С. Баяр, М. Г. Бугрій, І. В. Ус, а стан міжнародної торговельної політики в умовах пандемії COVID-19 аналізували сучасні кономісти В. Дубровський, О. Шепотило, А. Махинова. Потрібно врахувати те, що криза з пандемією є сьогочасною проблемою, яка трапилася досить несподівано, тому, попри дослідження сучасних економістів, які вивчали стан міжнародної торгівлі України в період коронавірусу, питання належного впливу держави на стан міжнародної торгівлі є не вирішеним.

Головна мета роботи – дослідження тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України після вступу до СОТ. Також виявлення рішень, завдяки яким уряд може ефективно вплинути на міжнародну торгівлю країни та покращити стан експорту.

Методика дослідження. У статті використано методи теоретичного й емпіричного дослідження: порівняння, аналізу (для встановлення композиційної структури зовнішньоторговельної діяльності України після вступу до СОТ) і синтезу (для аналізу тенденцій розвитку зовнішньої політики України); методи візуалізації (надання наочності матеріалу, схематичності зображення теоретичних та практичних положень дослідження). Інформаційною основою дослідження є статистичні матеріали, побудовані на ресурсах платформи Державного комітету статистики України, а також на звітах міжнародних організацій та компаній.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У травні 2008 р. Україна стала повноправним членом Світової організації торгівлі. У рамках СОТ у сучасний період глобалізації світової економіки здійснюється близько 95 % міжнародної торгівлі. Членство в СОТ означає кінець торговельно-економічної відстороненості України від загальносвітових правил ведення бізнесу, визнання та приєднання до світових стандартів якості товарів і послуг, розвиток зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств і компаній, окремих регіонів і країни загалом.

Проблеми, що пов'язують зі вступом України до СОТ, які передусім стосуються загроз для вітчизняного виробника на внутрішньому ринку, насправді є наслідками глобалізації та існують незалежно від членства країни в СОТ. Значне загострення конкуренції через розширення зовнішньоторговельної діяльності є об'єктивним процесом, який стосуються всіх країн-учасниць міжнародної торгівлі. У цих умовах основним завданням держави є створення таких умов для вітчизняних виробників, щоб вони могли ефективно використовувати можливості власного розвитку. При цьому важливо враховувати, що СОТ надає дієві механізми для захисту внутрішнього ринку від недобросовісної торговельної діяльності та неякісної імпоротної продукції. Україна, відповідно до угод СОТ та національного законодавства, може використовувати такі захисні заходи, як квотування, спеціальне мито, антидемпінгові заходи, компенсаційні заходи [3].

Міжнародний досвід свідчить, що країни – члени СОТ отримують значні переваги. Найсуттєвішими перевагами вступу України до СОТ є такі, як збільшення іноземних інвестицій в економіку України. Досвід країн Центральної та Східної Європи свідчить, що після вступу до СОТ обсяги прямих іноземних інвестицій у цих країнах зростають.

Наступною перевагою є зменшення тарифних і нетарифних обмежень доступу українських товарів практично на всі найважливіші товарні ринки розвинутих країн світу й, отже, збільшення валютних надходжень від експорту вітчизняної продукції; одержання українськими товарами режиму найбільшого сприяння, а також національного режиму щодо внутрішнього оподаткування та регулювання в торговельному просторі всіх країн – членів СОТ, тобто одночасне покращання умов торгівлі з багатьма державами світу; можливість захисту інтересів українських виробників згідно з процедурою розгляду торгових спорів СОТ.

Вступ України в СОТ також дав змогу розширити можливості й переваги для розвитку бізнесу. Регуляторне середовище, спрощення

зовнішньоекономічних торговельних процедур, сертифікації та стандартизації, доступу до іноземних ринків товарів і послуг тощо. Отримати вітчизняним експортерам передбачуваний та сприятливий недискримінаційний режим на ринках СОТ, можливість урегулювання торговельних проблем і спірних питань у як дво-, так і багатосторонньому форматі.

Політичні, економічні й соціальні наслідки вступу України до СОТ не можна однозначно віднести до позитивних чи негативних. Загалом тут все залежить від самої країни: від її вміння трактувати основні положення та угоди СОТ, виходячи саме з національних інтересів, від спроможності поступатися менш важливими позиціями, відстоюючи принципову мету й завдання [2].

Приєднання до угод СОТ розширило можливості розвитку бізнесу та створило для нього низку переваг. Серед них – поліпшення регуляторного середовища, спрощення зовнішньоекономічних торговельних процедур, доступу до іноземних ринків товарів і послуг, здешевлення імпортованої сировини та проміжної продукції, що використовується для власного виробництва, вирівнювання правил гри для малого й великого бізнесу, спрощення процедур сертифікації та стандартизації, можливість урегулювання поточних торговельних проблем і спірних питань у як дво-, так і багатосторонньому форматі тощо.

До переваг зовнішньоторговельної політики України можна віднести доступність і використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), що пояснюється, зокрема, високою кількістю власників мобільних та стаціонарних телефонів у розрахунку на 100 громадян; фізичну безпеку. Зокрема, за рівнем витрат бізнесу на захист від криміналу, жорстокості й тероризму Україна посідає 43 місце у світі [5].

Серед головних досягнень останніх років у СОТ – ратифікація Україною низки нових угод СОТ, передусім Угоди про спрощення процедур торгівлі та приєднання до Угоди про державні закупівлі. Спільно з членами СОТ прийнято важливе рішення з експортної конкуренції, яким передбачено скасування експортних субсидій у сільському господарстві. Це забезпечує експортерам України рівні умови конкуренції з іншими світовими експортерами сільськогосподарської продукції.

Для відображення основних тенденцій розвитку зовнішньої торгівлі України проаналізуємо її основні показники за період 2018–2020 рр.

У табл. 1 представлено абсолютні показники експорту, імпорту та зовнішньоторговельного обігу України в динаміці за 2018–2020 рр.

Так, 2019 р. характеризувався позитивною динамікою зовнішньоторговельного обігу, темп приросту якого, порівняно з 2018 р. – 6,06 %,

що становить 6 322,22 млн дол. США, за рахунок зростання експорту й імпорту на 5,75 % та 6,35 % відповідно (див. табл. 1). Проте, незважаючи на такі позитивні тенденції, негативне сальдо торговельного балансу у 2019 р. становило 10 745,59 млн дол. США.

Підсумки 2019 р. у плані зовнішньої торгівлі глобально мало відрізняються від 2018 р. Україна продовжує продавати сировину та агропродукцію, а завозити нафтопродукти, вироби з полімерів і хімічні добрива й багато готових товарів.

Негативний вплив на розвиток зовнішньої торгівлі в Україні мали такі прогалини в діяльності держави, як відсутність чіткої стратегії структурних змін економіки, слабкий механізм фінансової державної підтримки розвитку експорту, низький рівень інвестування в інноваційну модернізацію експортоорієнтованих виробництв, високий рівень витрат, пов'язаних із зовнішнім державним боргом, не вигідні умови кредитування експорту, слабкість протидії спекулюванню з відшкодуванням ПДВ та з експортними операціями через офшорні компанії тощо [1].

Таблиця 1

Динаміка обсягових показників розвитку зовнішньої торгівлі України за 2018–2020 рр.

(складено за даними Державного комітету статистики України)

Показники, млн дол. США	Рік			Відхилення			
	2018	2019	2020	абсолютне, млн дол. США		Відносне, %	
				2019	2020	2019	2020
Експорт	47334,99	50054,61	49191,70	2719,62	-862,91	5,75	-1,72
Імпорт	57187,60	60800,20	54336,13	3612,60	-6464,07	6,32	-10,63
Зовнішньо-торго-вельний обіг	104522,59	110854,81	103527,83	6332,22	-7326,98	6,06	-6,61

На сучасному етапі міжнародного співробітництва все більше уваги приділяється сільському господарству, у тому числі в контексті розв'язання продовольчих, соціальних й екологічних проблем. Працюючи в складі п'яти комітетів та трьох комісій – Продовольчої й сільськогосподарської

організації ООН ФАО, – українська сторона безпосередньо залучається до прийняття рішень у цій важливій сфері [6].

1–2 та 4 березня 2021 р. відбулося перше в цьому році засідання Генеральної ради СОТ під головуванням новопризначеної генеральної директорки СОТ доктора Нгозі Оконджо-Івеала. Від України участь у заході взяв заступник міністра розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, торговий представник України Тарас Качка.

Він окреслив пріоритети подальшої роботи України в рамках СОТ, наголосив на необхідності комплексного й наскрізного підходу до врегулювання питань багатосторонніх торговельних переговорів, зокрема досягнення суттєвого прогресу щодо доступу до ринку сільськогосподарських товарів. Також заступник міністра окреслив аспекти взаємозв'язку торгівлі та захисту навколишнього середовища, зокрема в контексті реалізації окремих цілей сталого розвитку.

Під час заходу представники Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України разом із представниками інших членів організації обмінялися думками щодо ключових аспектів і напрямів багатосторонніх торговельних переговорів. Серед іншого обговорили скасування (обмеження) субсидій у галузі рибальства, запровадження мораторію на застосування мит до електронних передач даних, а також низку питань стосовно впливу пандемії COVID-19 на торгівлю й економіку, зокрема забезпечення доступу до вакцин [9].

На початку квітня авторитетні економісти Світової організації торгівлі спрогнозували, що у 2020 р. через пандемію Covid 19 торгівля різко знизиться в кожному регіоні світу та в усіх галузях економіки. За оптимістичним сценарієм, обсяги світової торгівлі товарами можуть упасти на 13 % до кінця 2020 р. Якщо ж пандемію не вдасться опанувати, а уряди держав не зможуть обрати оптимальний варіант виходу з кризи, то зниження може становити 32 % і навіть більше.

Розподіл вигод та ризиків від лібералізації торговельних режимів між учасниками агропродовольчого ринку є нерівномірним. Найбільш уразливим учасником, що отримує мінімум вигод і максимум ризиків, є сільськогосподарський виробник. Переваги розподіляться на користь підприємств харчової промисловості, що є лідерами за обсягами іноземних інвестицій і багато з яких перебувають у власності транснаціональних корпорацій. Як засвідчив досвід постсоціалістичних країн-членів СОТ, найменш конкурентоспроможними на внутрішньому ринку після приєднання до СОТ виявляються виробники молока, яєць, м'яса, овочів та фруктів.

Членство України в СОТ забезпечить такі потенційні вигоди для легкої промисловості, як зменшення тарифних і нетарифних обмежень доступу українських товарів практично на всі найважливіші товарні ринки світу за одночасного збільшення іноземних інвестицій у галузь, що дасть змогу оновити обладнання та технології виробництва товарів легкої промисловості [4].

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Отже, членство держави в СОТ стало потужним стимулом реформування торговельного режиму, формування прозорості та передбачуваної регуляторної політики, що сприяло розвитку вітчизняного підприємництва, у тому числі через вихід на зовнішні ринки. Удосконалення законодавства України для його уніфікації із законодавством країн-членів СОТ є першою вимогою для встановлення офіційних ділових відносин і виходу України на зовнішні ринки з якісним товаром, а також плавного й культурного з правового погляду розвитку вітчизняного законодавства.

Тому найбільшу ефективність стосовно пом'якшення негативних наслідків від приєднання до СОТ матимуть заходи, спрямовані на підтримку особистих селянських господарств і розвиток сільської місцевості. У сільській місцевості потрібно підтримувати формування та розвиток ринкової й соціальної інфраструктур, обслуговуючих кооперативів, дорадчих служб. Ці заходи належать до «зеленої скриньки» СОТ, їх фінансування не підлягає скороченню.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук, В. Г. *Вплив угоди про асоціацію між Україною та ЄС на митно-тарифне регулювання і зовнішньоторговельний режим сторін*. URL: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2014/3\(74\)/uazt_2014_3_3.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2014/3(74)/uazt_2014_3_3.pdf) (дата звернення 14.04.2020).
2. Бояр, А. С. (2007). *Наслідки вступу до СОТ для української економіки: оцінка цінової конкурентоспроможності*. Київ, 39 с.
3. Бугрій, М. Г. (2011). Участь України в СОТ: геоелекономічний погляд на здобутки та перспективи. *Стратегічні пріоритети*, № 2 (19), с. 91–97.
4. Ус, І. В. (2011). Торговельна політика країн та її роль в подоланні глобальної продовольчої кризи. *Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право)*. *Стратегічні пріоритети*, № 1, с. 189–192.
5. Клименко, І. В. (2014). Окремі аспекти використання механізмів СОТ для захисту інтересів національних товаровиробників. *Стратегія розвитку України (економіка, соціологія, право)*, *Стратегічні пріоритети*, № 1, с. 86–93.

6. Кобута, І. В., Шевцов, О. Л. (2007). Оцінка впливу вступу України до СОТ на окремі ринки сільськогосподарської продукції. *Економіка АПК*, № 1, с. 127–135.

7. Фомін, І. С. (2011). *Перспективи реформування зовнішньоторговельної системи України на основі європейських стандартів*. URL: file:///C:/Users/Acer/Downloads/apmv_2011_97(1)_36.pdf

8. Sardak, S., Radziyevska, S., Us, I. (2019). Ukraine's exports as a global challenge for its future. *CEUR Workshop Proceedings*, vol. 2422, p. 84–99.

9. Us, I. (2016). Particular aspects of the WTO mechanisms application to protect the national economic interests of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, vol. 2, № 2, p. 163–170.

UKRAINE'S FOREIGN TRADE POLICY AFTER WTO ACCESSION

The article analyzes Ukraine's foreign trade relations after accession to the WTO. The dynamics of volume indicators of Ukraine's foreign trade development for 2018–2020 is demonstrated. It should be noted that 2019 was characterized by positive dynamics of foreign trade, the growth rate of which compared to 2018 was 6,06 %, which in absolute terms is 6322,22 million. dollars USA, due to growth of exports and imports by 5,75 % and 6,35 %. Ukraine's accession to the WTO was a turning point in the development of its foreign trade relations. A positive consequence of this was the start of negotiations with the EU on the establishment of an expanded free trade area between Ukraine and the EU. Today, the WTO is 164 countries, more than 95 % of world trade, more than 90 % of world GDP and more than 85 % of the world's population. Almost thirty countries have observer status in the WTO and are at various stages of the accession process. Acquisition of WTO membership has allowed our country not only to become a full-fledged player in the world market, but also to participate in the formation of qualitatively new parameters of world trade in the coming years. Recently, the scope of the WTO is expanding and includes not only the regulation of trade flows, but also the international economic regulation of capital and labor. Membership in this organization has become almost a prerequisite for any country seeking to integrate into the world economy.

Key words: WTO, globalization, agriculture, foreign investments, Covid-19.

REFERENCES

1. Andriichuk, V. H. (2014). *Impact of Association agreement between Ukraine and EU on customs regulation and external trade regimes of the parties*. URL: [http://zt.knteu.kiev.ua/files/2014/3\(74\)/uazt_2014_3_3.pdf](http://zt.knteu.kiev.ua/files/2014/3(74)/uazt_2014_3_3.pdf) (in Ukrainian).

2. Baiar, A. (2007). *Consequences of WTO membership for Ukrainian economy: assessment of the price competitiveness* / A. Baiar, I. Kobuta, Ye. Shkarban, V. Zhyhadlo, O. Shevtsov. Kyiv, 39 p. (in Ukrainian).

3. Buhrii, M. H. (2011). WTO membership of Ukraine: geoeconomic view at gains and prospects. *Stratehichni priorityety*, 2, 91–97 (in Ukrainian).
4. Us, I. V. (2011). Trade policy of a country and its role in struggling global food crisis. *Stratehiia rozvytku Ukrainy (ekonomika, sotsiologhiia, pravo)*, 1, 189–192 (in Ukrainian).
5. Klymenko, I. V., Us, I. V. (2014). Some aspects of application of WTO mechanisms for protection of interest of national producers. *Stratehiia rozvytku Ukrainy (ekonomika, sotsiologhiia, pravo)*, 1, 86–93 (in Ukrainian).
6. Kobuta, I. V., Shevtsov, O. L. (2007). Assessment of WTO membership of Ukraine for some agricultural products markets. *Ekonomika APK*, 1, 127–135 (in Ukrainian).
7. Fomin, I. S. (2011). Prospects and advantages of reforming of external trade system of Ukraine on the basis of the European standards. *Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn*, 97 (1), 90–91. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2011_97%281%29__36 (in Ukrainian).
8. Sardak, S., Radziyevska, S., Us I. (2019). Ukraine's exports as a global challenge for its future. *CEUR Workshop Proceedings*, vol. 2422, 84–99 (in English).
9. Us, I. (2016). Particular aspects of the WTO mechanisms application to protect the national economic interests of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, 2 (2), 163–170 (in English).

Матеріал надійшов до редакції 02.06. 2021 р.

УДК 339.9(477)

Іван Рошко,

студент магістратури,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

roshko.ivan2020@vnu.edu.ua;

Вікторія Кухарик,

кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин та управління проєктами,

Волинський національний університет імені Лесі Українки;

kucharyk.viktoria@vnu.edu.ua;

DOI 10.29038/2524-2679-2021-02-221-232

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ

Розглянуто поняття «економічна дипломатія». Висвітлено класифікацію національних інтересів України. Розкрито положення щодо визначення політичних й економічних цілей економічної дипломатії згідно із Законом